

1.SP: Hvad gør du for at få det godt, når mor eller far går og du bliver ked af det?

Naia 5 år:	Jeg er aldrig ked af det! (GITTE: men kan du huske at du var ked af det da du var lille, da du var 3 år ?) Naia kan godt huske, at hun dengang var ked af det, men først kan hun ikke rigtig huske, hvad hun gjorde for at få det godt. Lidt efter kan hun huske, at Lisbet hjalp med at sige farvel, der var ikke andre hun ville have til at hjælpe
Mehmet 5 år:	Jeg er heller aldrig ked af det !
Gilbert 3½ år: KR: Gilbert	man kan vinke - Hvad gør du så når mor eller far er gået? leger, jeg leger med Liva, leger med lego
Agnes: Nova: KR: Nova:	Jeg græder ikke så tit Jeg græder kun en gang om ugen.....så vil jeg gerne være lidt alene. Hvad så bagefter? Så går jeg bare hen og spørger, om der er nogle, der vil lege med mig? (hun fortæller videre at hun har 4 kammerater, hun kan spørge)
Erasmia:	Blive trøstet af de voksne...de putter en, – de holder lidt på en. LISBET hun putter mig.
Et par andre børn	Svarer slet ikke – men sidder bare og kigger
Daniel:	Trøste. Man kan blive kælet på kinden - Nogle gange åbner du også vinduet? Ja, så siger jeg køør forsigtig (til mor), og god dag.
Sander:	Tager min bamse (han kan ikke rigtig forklare hvordan det hjælper ham) Går ud til kaninus - Hvad gør du så med kaninus? Jeg leger med den, - eller leger med andre.
Marvin:	Jeg har kun prøvet en gang at blive ked af det, fordi jeg savnede min far og mor, fordi vi havde en hyggelig dag Er der så nogle der hjælper dig? Gitte hjælper, hun trøster.

	Hvad gør hun, når hun trøster? Hun læser historie
Sofia (4 år) Sara (3 år)	Man kan trøste Hvem trøster? De voksne Kan du huske en der har trøstet dig? Lisbet – Sara siger at det hjælper at gå ned på pejsestuen. Her leger hun med Gilbert Hvad leger I? Mor, far og børn

Tolkning og kommentar:

Problemstillingen er velkendt for alle børn – men især de ældste har internaliseret adskillelserfaringer som en del af "realitetsprincippet" og har tilpasset sig og opøvet så megen selvkontrol og bevidsthed om, hvad der hjælper dem til "at komme videre i hverdagen", at de ikke synligt eller bevidst er ked af det. Med de mindre børn er det mere blandet. De kan i perioder udøve så megen selvkontrol, at adskillelsen ikke er noget problem i hverdagen, men der er også mange undtagelser og eksempler på, at de mindre (3-4årige) er ked af det.

- Nogle børn er ifølge dem selv aldrig ked af når mor og far går (tydeligt hos de ældste børn)
- Nogle kan godt huske at de var ked af det, da de var mindre, men husker ikke så meget mere (spor-projektet (Spør af børns institutionsliv) vidner dog om langtidseffekten/erindringerne om at savne / være ked af det)
- Andre børn er ked af det nogle gange (jeg græder ikke så tit, jeg græder kun en gang om ugen)
- Børnene synes generelt bevidste om nogle ting, de kan gøre og som kan hjælpe dem: søge trøst hos pædagogerne, finde nogle af deres kammerater, komme ind i legen, Det er dog ikke dem alle sammen, der har et bud på, hvad der aktivt hjælper - ud over trøst, som er en slags standard svar.

Set fra et kritisk perspektiv er det værd at reflektere over hvilke ord / termer, problemstillingen skal beskrives igennem: Da jeg trækker på psykoanalytisk tænkning (Sigmund Freud, Anna Freud, Donald Winnicott, John Bowlby, Daniel Stern) og kritisk teoretiske forfattere så som Alfred Lorenzer, Oskar Negt oa.) tænker jeg, at begreber som symbiose, adskillelse, realitetsprincippet – (overfor lyst-ulyst), må indgå i fortolkningen af problemstillingen. Men jeg tænker også mere rå og provokerende begreber a la : i vores senmoderne kultur er barndommen for mange af de yngste børn konstitueret som en art institutionalisering af adskillelles-smerte, (- i og med at børn kommer i daginstitution på et tidspunkt, hvor ikke få men mange børn hver dag er ked af det, græder og som et moment i hverdagen ikke har det godt (med adskillelsen)). Sagt mere radikalt: barndommen er i dag samfundsmæssigt indrettet, så mange børn hver dag er ked af det ved adskillelsen fra forældrene. Dette er i den senmoderne kultur en del af barndommens realitetsprincip, og måske kan man hævde, at børn socialiseres til at tackle adskillelles smerte, når de går i daginstitution.

Jeg tror, det er vigtigt ikke at formulere det som noget, der kun skal ses på individ eller relationsniveau. Det er ikke et forhold, der skal eller kan forstås dækkende, hvis det ses isoleret som noget forældre og pædagoger skal forholde sig til - i forhold til børnene. Forholdet må også ses i et bredere og mere sociologisk – samfundsmæssigt perspektiv. Børn skal i institution fordi forældrene af økonomiske årsager skal på arbejde. Forældres og børns brug af daginstitution hænger

således sammen med måden som arbejdet er organiseret på i et kapitalistisk og kulturelt senmoderne samfund. Barselsorlov forvaltes forskelligt i forskellige kapitalistiske lande (USA – her er der ingen betalt orlov, på Island er der 3 års orlov, i Tyskland 1½ års, og i Dk 1 år).

Orlov og hvornår børn begynder i institution er altså samfundsmæssigt, kulturelt bestemt og afhænger af politiske styrkeforhold og kampe, hvor hensynet til økonomi og hensynet til barnets bedste (herunder at have det godt) er to meget forskellige udgangspunkter i ”kampen”.

Da det er svært at forestille sig ”voksendommen” / voksnes hverdagsliv i det senmoderne samfund institutionaliseret på en måde, så mange voksne hver dag føler smerte, er kede af det, græder, ikke har det godt, uden at der blev forsøgt ændret på de forhold der foranlediger smerten, er det nærliggende, at tolke det fænomen, at små børns hverdagsliv/institutionsliv er ensbetydende med adskillellesmerte, ikke at have det godt, kulturelt ubehag (Freud), som en samfundsmæssig accept af, at det er acceptabelt, at børnene er kede af det (de får jo lært at tackle problemet og får udviklet selvkontrol, på et eller andet tidspunkt). Ikke desto mindre vil en kritisk teori, der er orienteret imod børns barndom og hverdagsliv, hæfte sig ved børns smerte, krænkelsen eller bagatelliseringen af socialt skabt smerte, naturaliseringen af at det ikke kan være anderledes.

Kritisk teoretisk vil det således være centralt ikke at bidrage til at naturalisere fænomenet. Dette vil ske både i forhold til de termer der anvendes, det fokus og de indfaldsvinkler der anlægges på fænomenet samt problematiseringen af hvorfor der i samfundet findes en praksis, der næsten systematisk og hver dag betyder, at børn i momenter og perioder af deres hverdag ikke har det godt. Ved at slå ned på ubehaget, smerten, det ikke at have det godt og betragte det som et samfundsmæssigt fænomen (det handler om kampen mellem arbejdsgiverne og arbejdstagerne samt statens regulering af forholdet) – og ikke bare et individuelt fænomen – forsøges fænomenet reflekteret som en del af kampen om ”et godt liv”, kampen for at forbedre livskvalitet, kampen for at få det godt.

2. SP: Hvad gør du for at få det godt, når nogle børn skal på tur, og du gerne vil med, men ikke selv skal med?

Hvad gør du for at få det godt, når nogle børn skal på tur, og du gerne vil med, men ikke selv skal med?

Naia 5 år	<i>Jeg siger bare øv, og så går jeg hen til dem, jeg gerne vil lege med</i>
Gilbert 3½	<i>Så går jeg ud på legepladsen KR: Hvad laver du der? Cykler KR: Så det hjælper at cykle? Gilbert: hmm KR: Er der andre børn, der bliver kede af det, hvis de ikke skal med på tur? Gilbert: Agnes...hun sidder på en stol ...i et minut</i>
Emma (4)	<i>Nogle gange, når gruppe 2 skal på tur, siger de, at jeg ikke kan komme med. KR: Bliver du så ked af det? Ja. KR: Hvad gør du så for at få det godt igen? Så går jeg hen og leger med Nova.</i>
Carl (4)	<i>Jeg kan huske på koloni – der blev jeg lidt ked af det. Jeg skulle ikke med på tur om mandagen, jeg skulle vente til om onsdagen. KR: Hvad gjorde du så? Jeg tænkte mig lidt om et øjeblik, så sad jeg på en stol – så blev jeg glad igen, og hoppede i puderne</i>
Erasmia (4)	<i>KR: Hvad gør du for at få det godt, når nogle børn skal på tur, og du gerne vil med, men ikke selv skal med? Erasmia: Vi var ude på tur, og så fik vi en is, men vi fortalte det ikke til nogen, da vi kom tilbage, så de ikke skulle blive misundelige. Så en anden gang fortalte Gilbert til mig at de havde fået is, og så blev jeg misundelig og græd lidt. KR: okay, - men kan du huske hvad du gør for at få det bedre?</i>

	Erasmia: <i>Så laver jeg noget andet i stedet for, - så leger jeg</i>
Daniel	Man kan give nogle en krammer KR: Hvem giver dig en krammer? Lillian KR: Hvordan gør hun? Med begge arme (han gestikulerer en krammer med armene) KR: Kan du gøre andet for at få det godt? Lege med biler KR: Okay – har du selv biler med Ja jeg har min egen bil
Sander 5år	Jeg bliver ikke ked af det. Hvad gør du så? Leger Hvem leger du med? Carlo, Vigga...
Marvin 5 år	Jeg kan godt li at være hjemme KR: hvad gør du så? Leger med mine venner. KR: hvem er det? Cornelius, Sander, Artin, Holger... KR: Okay, og hvad leger I så? Vi leger superhelte, jeg leger superhelte med Cornelius

Fortolkning:

Ikke alle børn bliver kede af ikke at skulle med på tur. Nogle børn bryder sig faktisk ikke om at skulle på tur, - de oplever måske at få ondt i benene, eller at det ikke er spændende.

Men de børn som gerne vil med på tur, men ikke kan komme det, fortæller om forskellige måder ("teknikker") til at få det bedre:

- sige øv og gå hen til andre børn der ikke skal med og lege med dem,
- gå ud på legepladsen, cykle, finde nogle andre at lege med
- tænke sig om lidt, sidde på en stol, vente lidt til man bliver glad igen...
- lave noget andet

Det er øjensynligt individuelt, hvad der virker og det er svært at tale om entydige mønstre.

Et andet aspekt der bør nævnes er, at pædagogernes kriterier for hvem der skal med og ikke skal med er tilstrækkelige transparente og forståelige for børnene. For det første skal de måske kommunikeres på forskellige måder afhængigt af om det er de 3 årige, eller 5 årige der ikke skal med. For det andet er tidspunktet for kommunikationen om, hvem der skal med og ikke skal med måske afgørende: hvis børnene får tid til at forberede sig, behøver de måske ikke sidde tilbage med skuffede forventninger. Her er der et klart tilbagespil fra problemstillingen og oplevelsen af "ikke at skulle med" til pædagogikken omkring hvordan er institutionens turpraksis og hvordan foregår kommunikation mellem pædagoger, børn – og forældre.

3. spørgsmål: Når du ikke må lege med noget legetøj, du har lyst til at lege med for nogle andre, hvad gør du så for at få det godt igen?

Magne (4)	Det gør de store børn (tager legetøjet), så leger de små børn et andet sted, ...så går de (små børn) bare hen i rytteren, så kan vi lege futtog
Emma (4)	-Nogen gange bliver jeg ked af det, hvis nogle ikke vil spille med mig. KR: Hvad kan du så gøre for at få det godt igen? -Hvis de spørger mig igen (lidt senere), om jeg vil spille, så bliver jeg glad.
Nova (4)	-Nogle gange kan man deles om det LILLIAN: men hvad med guldkjolen eller de fine sko? -Måske kan man deles om dem eller vente til de andre er færdige med at lege. Når de siger: "Jeg er færdig" så kan man tage legetøjet....nogle gange går de bare fra legetøjet.
Erasmia (4)	KR: Hvis du har lyst til at lege med noget legetøj, men du ikke må for nogle andre, hvad gør du så for at få det godt igen? - Man kan deles om det. - Der er to postmand Per. Der er alt sammen
Daniel	Kender ikke til denne problemstilling
Sander	Så siger jeg det til en voksen. Han fortæller om engang, da Vigga legede med helikopteren.
Marvin	Jeg leger ikke så tit med legetøj, jeg leger mest med biler, spiller fodbold, eller stikbold, eller....

Fortolkning:

De første svar indikerer at børnene oplever det lidt forskelligt: Magne, der rep. de små børn oplever at de større børn har noget magt de små ikke har. Men de små kan så til gengæld gå et andet sted hen (bl.a. fordi der i institutionen er nem adgang til andre rum og steder, og børnene må være alle steder. Børnene er altså ikke bundet til én stue).

Emma har en lidt mere "passiv" oplevelse: hvis de kommer og spørger mig igen bliver jeg glad – kan tolkes som at være i en venteposition.

4 spørgsmål: Hvad gør du for at få det godt, når andre børn skælder ud / siger grimme ting?

Magne:	Så skal man bare sige stop, man må ikke råbe!
Naia	kan huske en gang inde i legehuset, ”så skulle jeg over til tøndem, og da jeg kom tilbage, var der nogen der havde taget legehuset, og så sagde de nej til, at jeg måtte få det (men hun kan ikke rigtig huske hvad hun gjorde).
Hubert	Siger - Kramme og trøste
Agnes	Engang sagde Mehmet noget ind i mit øre – så sagde jeg det til de voksne...
Nova	Man kan sige undskyld – eller de voksne kan trøste den der er blevet ked af det.
Erasmia	Erasmia: Der var nogle der råbte vi ikke måtte kravle op KR: Blev du så trist eller ked af det? -Måske ...lidt...så kan man spørge en voksen KR: Hvem spørger du? Menisha, Lisbet eller nogen gange Anders
Daniel	Noa har sagt jeg er en bangebuks KR: hvad gjorde du så? Sagde det til de voksne KR: Hvad sagde de voksne så? Du kan selv være en bangebuks Engang sagde nogle skrid, sagde han var dum KR: hvad gjorde du så? Jeg gik bare
Sander	Man kan sige det til en voksen
Marvin	Man kan sige det til en voksen KR: hjælper det så? Ja det hjælper, og så siger de jeg skal sige: Stop, så leger jeg med mine venner

Fortolkning: svarene peger i retning af to ting:

De fleste siger, at de kan sige det til en voksen

Nogle siger, at man kan sige stop (hvilket jeg tolker som det ideelle svar = det børnene har hørt de voksne sige og har opfordret dem til)

Noget tyder på at mange børn har brug for de voksne og at de i situationen måske forsøger at støtte sig til de voksnes råd om end det er svært at sige om råd bliver til handling. Jeg må se mine observationsnoter igennem mere systematisk.

5. SPØRGSMÅL: Når du har slået dig og er ked af det, hvad gør du så for at få det godt?

<p>Magne:</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg slår mig rigtig meget, så kommer de voksne og trøster mig <p>KR: Kan børnene også trøste hinanden?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er kun de voksne, der trøster. • Jeg faldt i går og slog mig. <p>GITTE: Du blev meget ked af det.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magne: Så fik jeg plaster på. Noa: jeg prøvede at sige det for ham.
<p>Mehmet:</p>	<p>Nogle gange er der nogle børn, der kaster med æbler, og hvis man rammer nogen, så bliver de kede af det. Så kan man gå over og sige: ”undskyld”</p>
<p>Naia (5 år)</p>	<p>Engang sagde jeg, jeg ville op i vinduet og så satte M sig på min hånd, og så blev jeg meget ked af det. Så sagde jeg det til en voksen, og så gik M ned fra min hånd igen.</p>
<p>Carl (4 år)</p>	<p>Jeg kørte engang på cykel (tohjulet)- så væltede jeg og slog hovedet ind i bordet. Så tænkte jeg mig om igen, og så blev jeg vred. Jeg blev sur på cyklen: og sagde ”Dumme cykel...”.Det er ikke mærkeligt. (han kravlede op i et træ), når jeg sprang ned fra træet, blev jeg glad igen – så fandt jeg en cykel med tre hjul.....</p>
	<p>Engang havde jeg slået knæet – så hjalp det at puste</p>
	<p>Engang faldt jeg over en bold, jeg er også faldet over en cykel og nogle rulleskøjter...så fik jeg plaster på...hun viser såret på knæet..men det gør lidt ondt.</p>
	<p>Hvis nogen er ked af det, kan man give dem et knus eller prøve at trøste</p> <p>Når du har slået dig og er ked af det, hvad gør du så for at få det godt?</p> <p>- Engang slog Carlo sig på fliserne</p> <p>KR: Hvad skete der så?</p>

Kommentar: at tale om det kan hjælpe	<ul style="list-style-type: none"> - Så smurte de noget creme på - Engang slog jeg mig ved kristines vuggestue, så snakkede vi om det <p>KR: Hjælper det at snakke om det?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ja
Mehmet	Nogle gange er der nogle børn, der kaster med æbler, og hvis man rammer nogen, så bliver de kede af det. Så kan man gå over og sige: "undskyld"
Daniel	Jeg får en krammer KR: hvem giver dig en krammer? Mor Hvem gør det hernede i børnehaven? Lillian
Sander	Fortæller at han en gang faldt på cyklen, da han cyklede hjem. Han slog sig på cyklen Han fortæller også om en anden gang, hvor han faldt i børnehaven og nogle af de andre børn så det og fortalte det til de voksne. "Så kom en og gav en krammer"
Marvin	I går så slog ...så han røg ind her (peger på sin pande). Det gjorde ondt. Så sagde Holger at vi kom til skade. Så sagde jeg at det var os der var der først, da vi skulle hoppe gennem ringen inde i ryttere. Så skændes vi over det og så legede jeg bare noget andet. Så fik jeg plaster på, jeg fik en hudafskrabning

6. Hvad gør du for at få det godt, når du føler dig dårlig, har ondt i maven eller er syg?

Malte:	Jeg får nogen gange ondt i maven, så får jeg noget mælk, så får jeg det godt igen
Sara:	Jeg bliver ked af det nogle gange, når jeg ser et monster, så tager jeg et sværd og prikker det i øjnene (på monstret) - og så bliver jeg glad, når jeg ser min mor
Adrian:	På koloni blev jeg dårlig, så fik jeg lidt vand, da jeg lå på sofaen fik jeg det bedre
Carl:	Jeg havde betændelse i halsen, det var ikke så rart, jeg ville bare gerne havde noget medicin, der lå jeg bare og tænkte over, hvornår jeg kom hjem.
	Man kan få noget at drikke
Erasmia	Engang havde jeg halsbetændelse, men jeg ville ikke sige det, for jeg ville ikke blive hjemme fra børnehave
Daniel	Man kan komme hjem Kender du nogle der har været lidt dårlige? Nikolas og Mikkel Hvad hjalp dem? Det hjalp at få vand
Marvin	En gang havde jeg ondt i ørene. Så kom jeg til lægen, så sagde lægen.... Så kiggede lægen lidt ind i øret

Spørgsmål 7

Hvad gør du, hvis du ser nogle andre børn ikke har det godt eller er ked af det?

- Magne: så siger jeg stop, så skal de bare hen og sidder på en stol og kigge på solen (?)
- Naia: Man kan sige stop – men faktisk kan jeg godt li´ det, så kan jeg sidde ovenpå ”X” og mase ham ned, så kan han komme op bagefter.
- GITTE: hvad så hvis X siger han ikke kan lide det?
- Naia: Så spørger jeg om det er en leg eller ej (dvs. afklarer om man slås for alvor eller for sjov)

Andre svar: man kan sige det til en voksen,

- ”man kan sige, at der er nogle børn, der ikke har det så godt”
- ”Man kan råbe stop”
- ”Man kan hente en voksen”
- Carl: Når jeg ser det så - Jeg føler jeg er nødt til at sige det til en voksen.
- Man kan kilde, den der er ked af det, så bliver man gode venner igen. Det gjorde vi inde i soverummet.

Daniel: man kan sige de skal være søde ved hinanden

Sander: Man kan sige det til en voksen.

Man kan også sige det til børnene: Du skal holde op, sige stop.

Marvin: fortæller om engang hvor de legede en monsterleg og når lyset blev tændt så var man død, så var der nogle der blev taget ud af deres leg, de blev taget rigtig hårdt. ...jeg tænkte de ikke skulle gøre det...jeg spurgte Artin, så sagde han, at Mikkel ikke måtte være med ...Artin skubbede ham ud hårdt ...og jeg sagde det ikke til en voksen, jeg glemte at sige det

Andre eksempler på ikke at have det godt:

Jeg kommer ind på pejsestuen på et tidspunkt hvor en gruppe børn og ANDERS (pædagog) sidder og spiller billedlotteri og et barn ikke har det godt. Jeg registrerer det ved at jeg kan høre at Anders og flere børn taler om Oliver, som øjensynlig har deltaget i spillet men har afbrudt sin deltagelse og meldt sig ud.

ANDERS rådfører sig med og spørger først nogle børn, der giver deres bud på, hvorfor Oliver er blevet ked af det / sur. *"Jeg tror, det er fordi, vi hele tiden siger, at han måske ikke vil være med"* siger Elias. I mellemtiden har jeg fået øje på Oliver, der sidder neden under bordet og dermed kropsligt både viser at han ikke har det godt, og at han har meldt sig helt ud. ANDERS spørger, om det også var noget som Adrian sagde, der bevirkede, at Oliver blev ked af det. Adrian siger ikke noget, og der er ikke rigtig nogle andre børn, der har et bud. Alle børnene (ca. 5-6- 7 stykker) sidder og virker som om, de gerne vil være med til at løse konflikten. Det er min fornemmelse at alle tager Oliviers reaktion seriøst, hvis man skal vurdere det ud fra børnenes ansigtsudtryk. De ser koncentrerede og deltagende ud. Men samtalen bringer ikke nogle afgørende bud på, hvad der har affødt Oliviers udmeldelse af legen. Efter et par minutter siger ANDERS: *"Kan du ikke bare komme op til bordet igen Oliver, når du er klar?"* Der går kun nogle få øjeblikke. Så rejser Oliver sig fra gulvet og sætter sig op ved bordet, men han ser tydelig ud, som om han stadig er ked af det / vred. Sammenknebne øjne, nedadvendte mundvige. (Jeg får taget et diskret foto, hvor han tydeligvis er helt tilbagetrukket). *"Skal vi gå i gang igen"* siger ANDERS. Jeg fornemmer, at han ikke vurderer at Oliver får det bedre, før han kommer ind i legen / spillet igen. ANDERS begynder at råbe brikkerne op, og de børn der har et tilsvarende billede på deres plade, markerer eller siger, *"den har jeg"* og rækker armen frem, som kropsligt tegn på at de skal have brikken. Oliver har en af brikkerne, der bliver råbt op, men han ser stadig ud som om han er meget påvirket af situationen. Men da han lidt efter igen får en brik, der svarer til billedet på hans plade, ser han ud som om han har fået det bedre. Hans ansigt ser gladere ud og han siger også noget med en lysere stemme.

Tolkning: Oliver vælger selv at sætte sig op til de andre og markerer dermed, at han er ved at være parat til at spille. Men samtidig ser han meget påvirket ud af konflikten, idet hans ansigt ser helt forvrænget ud. Da han er kommet ind i legen / i spillet igen, får han det godt igen, og man kan ikke længere se, at han ikke har det godt.